

IMA LI HRVATSKA DESNICA SNAGE ZA RASPISIVANJE REFERENDUMA O EURU?

HRVATSKI ORBANIZAM BEZ ORBÁNA

Srednja Europa i hrvatski susjedi dobrano su impregnirani ideologijom iliberalne demokracije. U Mađarskoj orbanizam ima masovnu potporu, u Poljskoj se varijanta orbanističke doktrine ostvaruje u vlasti Jaroslawa Kaczynskog, u Srbiji ima svoju kopiju u obliku Vučićeve svestvlasti, a u Sloveniji Janez Janša glumi Orbánova mlađeg brata

PIŠE ROBERT BAJRUŠI | SNIMKE NIKŠA STIPANIČEV CROPIX I PATRIK MAČEK / POOL / PIXSELL / CROPIX

Ako postoji političar koji je tiha čežnja hrvatskih desničara, onda je to Viktor Orbán. Mađarski premijer je primjer suvereniističkog vlastodržca kojem se dive od Domovinskog pokreta i Mosta do Suverenista, odakle su često najavljivali kako će, budu li u prilici, u Hrvatskoj voditi politiku njegovim metodama. Međutim, tu postoji problem – Orbánov Fidesz osvaja 40-ak posto glasova, a sve slične ovdašnje stranke, u ovom trenutku, trećinu od toga.

Zašto hrvatski pobornici orbanizma prolaze tako loše? Može li nešto promijeniti najava referenduma protiv uvođenja eura?

Podsjetimo, u lipnju su Hrvatski suverenisti najavili da u listopadu počinju s prikupljanjem potpisa za raspisivanje referenduma za zaštitu nacionalne valute kune jer smatraju da se o odricanju od monetarnog suvereniteta mora očitovati hrvatski narod. U razgovoru u Jutarnjem listu Hrvoje Zekanović je potvrdio kako su Suverenisti u procesu pripremi izrade referendumske pitanja i okupljanja volonterse ekipe koja će voditi cijeli postupak, a uskoro slijedi formiranje organizacijskog odbora sukladno Zakonu o referendumu. Pritom će o sebi reći: "Ja sam Hrvatofil, a ne eurofil kao Andrej Plenković, i meni su primarni interesi Hrvatske i našeg naroda", pa pojasniti:

"Prihvatanjem eura Hrvatska definitivno postaje zacementirana u Europskoj uniji, a na to ne smije pristati nitko tko vodi računa o interesima hrvatske države i naroda. U tom slučaju, Hrvatska više neće moći izići iz EU. Kad smo pristupali, tvrdilo se kako ćemo ekonomski prosperirati, ali ja ne vidim taj prosperitet. Od EU profitiraju velike države kao Njemačka i Francuska, a Hrvatska je na gubitku. Uostalom, otkako je Velika Britanija izišla iz Unije, ona prosperira. Recimo, svi su govorili da će britanski dućani biti prazni, a ljudi gladni, ali ništa od toga se nije desilo."

Ukratko, Zekanović je zvučao poput mađarskog premijera Viktora Orbána, kojega poštuje uglavnom sva hrvatska desnica. Ali, postoje neke razlike između Hrvatske i Mađarske. Naime, koliko god mnogi Hrvati cijene Orbána, desnica ni približno nema podršku poput svojeg uzora. I to ne smo kod Mađara.

U Mađarskoj orbanizam ima masovnu potporu a Orbán apsolutnu vlast, a u Poljskoj se varijanta orbanističke doktri-

ne potpuno ostvaruje u totalnoj vlasti stranke Jaroslawa Kaczynskog Zakon i pravda (poljski: Prawo i Sprawiedliwość, PiS). U Srbiji (koja, doduše, nije u EU) orbanizam ima svoju impresivnu kopiju u obliku Vučićeve svestvlasti, u Češkoj i Slovačkoj prakticira se blaži oblik orbanizma (populizam i ksenofobija), u Sloveniji Janez Janša glumi Orbánova mlađeg brata, u Italiji orbanizam ima pandan u Salvinijevu militantnom suverenizmu i u neofašizmu stranke Braća Italije. Dakle, Srednja Europa i hrvatski susjedi dobrano su impregnirani ideologijom iliberalne demokracije. U Italiji, kako pokazuju ispitivanja javnog mišljenja, desne stranke (Salvinijeva Liga, Fratelli d'Italia i Berlusconijska Forza Italia) imaju zajedno 48 posto pristasa među biračima na idućim izborima, vjerojatno na proljeće 2022., s lakoćom će osvojiti apsolutnu vlast, pod uvjetom da nastupe u koaliciji.

No u Hrvatskoj je situacija posve drukčija. Orbanizam, koliko god bio glasan i nametljiv, zbijen je u dvije stranke, od kojih je jedna polupro-pala (Domovinski pokret, koji je u rujnu prema CroDemoskopu na 3,8%), a druga je nevidljiva (Zekanovićeve Suverenisti), s potporom jedva malo većom od 1%.

Povijest pokazuje da to ne treba iznenaditi. Još od prvih višestranačkih izbora 1990. Hrvatska demokratska zajednica redovito je osvajala najveći broj glasova desne provenijencije. Iako se činilo kako će se to promijeniti nakon smrti Franje Tuđmana, zapravo se nije dogodilo ništa dramatično, iako su se povremeno na parlamentarnim izborima pojavljivale desne opcije, koje bi nakratko bljesnule i osvojile nekoliko mandata, ali to je bilo sve. Tako je na izborima 1992. Hrvatska stranka prava predvođena Dobroslavom Paragom (koji je Tuđmana optuživao kao izdajicu, i u stranačkom

Miroslav Škoro se pokazao kao duboko nekompetentan za vođenje Zagreba (nije znao čak ni notornu činjenicu da Zagreb nema spalionicu otpada)

tarna desna stranka, i to s čak osam zastupnika. No, ubrzo je uslijedio potop. Naj-

programu se zalagao za Hrvatsku u granicama NDH) osvojila 7,1 posto glasova i postala treća politička snaga u državi, iza HDZ-a i HSLS-a. Međutim, zbog tadašnjeg mješovitog izbornog sustava, koji je pogodio HDZ-u, pravaši su osvojili samo pet saborskih mandata.

H S P je 2003. ostao jedina parlamentarna

prije je Europska unija Ivi Sanaderu zabranila da u Vladu uđe HSP, da bi na izborima 2007. HSP prešao prag jedino u IV. izbornoj jedinici, i ostao na jednom zastupniku. Birače su im uzeli HDZ, ali i Branimir Glavaš i "njegov" regionalno-desničarski HDSSB, koji su u Slavoniji osvojili tri mandata. Na izborima 2015 pojavila se nova politička opcija Most, koji je osvojio čak 19 mandata i postao treća snaga u Saboru, a prošle godine Domovinski pokret Miroslava Škore dobio je 16 mandata, ali u međuvremenu se de facto raspao.

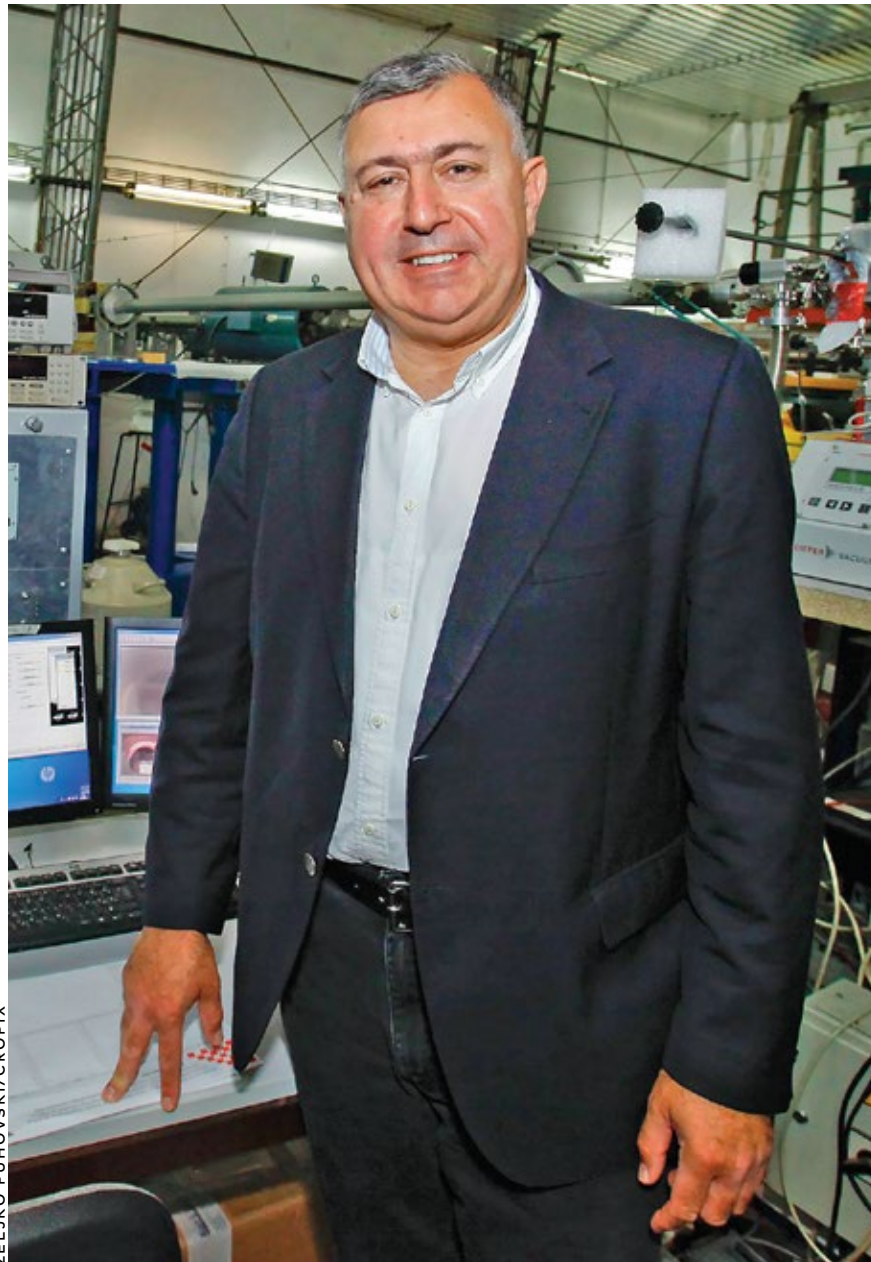
Kakav je zapravo DP, vidjelo su u nedavnoj kampanji na svibanjskim lokalnim izborima, kad se otkrilo kako su manipulirali i plaćali agencije da difamiraju njihove protukandidate, podgrijevaju najniži hrvatski nacionalizam, imaju dvosmislene stavove o NDH i raspiruju antisrpsko raspoloženje. Političke protivnike nisu pokušali nadvladati programima, nego su im impunitirali nekakve antihrvatske sentimente. Napokon, Škoro se pokazao kao duboko nekompetentan za vođenje Zagreba (nije znao čak ni notornu činjenicu da Zagreb nema spalionicu otpada).

Jednostavno, sva ta desnica, Škore i Bujančići, Peternelići, Grmoje, Hasanbegovići i Vidović Krišto, nikako da se ozbiljnije ukorijene u biračkom puku, a kamoli da među sobom iznjedre nekakvog hrvatskog Orbána. Štoviše, njihovo podilaženje mađarskom premijeru izaziva mučninu kod Tončija Tadića, u prošlosti jednog od ideologa HSP-a, koji je bio saborski zastupnik između 2000. i 2007. godine.

"Nema ništa gore", ►

Hrvoje Zekanović: Prihvatanjem eura Hrvatska definitivno postaje zacementirana u Europskoj uniji, a na to ne smije pristati nitko tko vodi računa o interesima hrvatske države i naroda

ZELJKO PUHOVSKI/CROPIX

upozorit će Tadić, “nego kad se hrvatski nacionalisti dive Viktoru Orbánu. Čovjek je mađarski nacionalist i u njegovu mandatu počinju se pojavljivati spomenici i slike osakaćene Ugarske bez Hrvatske, Slovačke i Transilvanije. Takav turbo nacionalist ne može biti prijatelj Hrvatske ili referentan za bilo što. Što bismo mislili da u uredu talijanskog šefa Vlade visi slika ‘osakaćene’ Italije bez istočne obale Jadrana? Nedavno smo čuli ideje o ‘srpskom svetu’, ali to što radi Orbán je ‘mađarski svet’”, rezolutan je Tonći Tadić.

Ali, naši desničari obožavaju Orbána i zato je pitanje kako to da je hrvatski kreštavi orbaniizam na stvarnom političkom tržištu tako slaba roba. Zašto je desna biračka populacija u Hrvatskoj, u cjelini, mnogo sklonija desnom centrizmu nego desnom radikalizmu?

Tonći Tadić: Desnica se poziva na Antu Starčevića, 1941., 1945. ili 1991., umjesto na budućnost. Vizija Hrvatske treba biti unutar Europske unije, a oni pričaju gluposti o izlasku iz EU, što podrazumijeva Hrvatsku na Zapadnom Balkanu zajedno sa Srbijom

Za politologa Josipa Glaurdića odgovor na ova pitanja nije pretjerano kompliciran. Po njemu, odgovor se krije u HDZ-u, odnosno u prirodi odnosa koji HDZ ima s desnicom.

“Pogledamo li političku scenu u svim tranzicijskim zemljama Srednje, Istočne i Jugoistočne Europe, HDZ je vjerojatno najuspješnija stranka posljednjih trideset godina. To je velikim dijelom zahvaljujući učinkovitoj strategiji prema desnici koja je uspostavljena još ranih 1990-ih. HDZ je pod Tuđmanom uspio jedan dio desnice kooptirati i namiriti političkom platformom nacionalizma koji je varirao između svojih light i hard verzija. A ostatak

desnice je uspijevaio držati podijeljenim koristeći se pritom metodama kojih se ne bi postidio ni Frank Underwood iz serije ‘Kuća od karata’. Taj Tuđmanov playbook uspješno su preuzeli svi njegovi nasljednici. Osim Karamarka, koji je pokušao objediniti cijeli desni spektar stranaka i time je izgubio centar. Tu lekciju su u HDZ-u naučili, stranku vratili na centar, a koji odnos imaju prema ostatku desnice ostavljam na procjenu vašim čitateljima koji su, vjerujem, pratili kolaps Domovinskog pokreta. Naravno, nije hrvatskoj desnici potreban nitko da je sruši izvana, ali dobri, stari, poznati rukopis u čitavoj priči se jako lako prepoznaje”, ironičan je Josip Glaurdić.

Iako nije svjetonazorski blizak Glaurdiću, i Tonći Tadić, nekadašnji zastupnik Hrvatske stranke prava, upozorit će da je HDZ jedina ozbiljna desna stranka u Hrvatskoj i tako je već trideset godina. S druge strane, u HDZ-u su uvijek činili sve da atomiziraju druge stranke desnice vrbujući njihove čelnike i kompromitirajući sve što je bilo desnije. A na pitanje postoji li uopće u Hrvatskoj potreba za jakim desnom opcijom, odgovara:

“Svaka stranka na izborima dobiva onoliko koliko zaslužuje. HDZ je imao sreću jer su ga od početka vodili ljudi koji su znali što znači organizacija, a zanat su ispekli u Komunističkoj partiji, i još su odlično prepoznali puls birača. Ne bi bilo loše ako bi ovdje postojala desna stranka koja bi dobivala 15 ili 20 posto na izborima. Smiješno je gledati nekakav strah hrvatske javnosti od pojave desnice, zbog čega se odmah povlači priča o neustaštva, a kada pogledate povijest ovdašnjih desnih stranaka, vidite kako je, kad je bio najjači, HSP imao osam zastupnika u Saboru. No, to nemojte miješati s Domovinskim pokretom, koji zapravo uopće nema ideje. Kad oljuštite sve njihove ideje i inicijative, vi ne znate kakvu viziju Hrvatsku oni nude. Desnica se poziva na Antu Starčevića, 1941., 1945. ili 1991., umjesto na budućnost. Vizija Hrvatske treba biti unutar Europske unije, a oni pričaju gluposti o izlasku iz EU, što podrazumijeva Hrvatsku na Zapadnom Balkanu zajedno sa Srbijom”, rezolutan je ovaj doktor fizike i bivši političar.

Kad su u pitanju ovdašnji radikalni desničari, često u javnosti izrone podaci iz njihovih biografija za koje bi oni vjerojatno dobro platili da zauvijek nestanu. Kao to da je Željka Markić nekada surađivala s Helsinki Watchem na izvještajima o teroriziranju Srba u Hrvatskoj. Ili, prošlogodišnje otkriće kad je na svjetlo dana isplivao i par-

tijski dosje žestokog hrvatskog nacionalista i desničara Željka Sačića, u kojem se bjelodano vidi da je dotični državotvorac u prošlosti pisao ode drugu Titu, u svibnju 1980. se učlanio se Savez komunista Jugoslavije, a onda se, dok je radio u sektoru milicije zaduženom za čuvanje partijskih funkcionera i simbola jugoslavenske državnosti, izjasnio kao Jugoslaven. Za razliku od Puhovskog, Sačić nije demantirao istinitost arhivskog materijala, nego je u izostanku argumenata novinare opisao bيرانим riječima: “zlobni antihrvatski gadovi”.

Ustvarnosti, teško je pronaći važnijeg desnog političara u Hrvatskoj a da se nije kompromitirao. Anto Đapić je uz pomoć HDZ-a preuzeo HSP, Miroslavu Škori su afere ispadale iz džepova, Peternel se nije znao pravilno prekriti... U takvim okolnostima se vjerojatno skriva i odgovor na pitanje zašto je desna biračka populacija u Hrvatskoj, u

Suverenisti su najavili prikupljanje potpisa za raspisivanje referenduma za zaštitu kune jer smatraju da se o odricanju od monetarnog suvereniteta mora očitovati hrvatski narod

Zar nije sigurnije predijeliti se za HDZ koji možda i ima - iz vaše perspektive desnog glasača - svjetonazorskih ‘problema’, ali ima jako dobru priliku dobiti izbore i držati vaše istinske ideološke oponente s lijevice izvan vlasti? Za hrvatske je pojmove HDZ, jednostavno, predobro organizirana mašina koja, uz nekakav građanski

celini, mnogo sklonija desnom centrizmu nego desnom radikalizmu. Tako rezonira i Glaurdić: “To je pitanje na koje se ponovno odgovor krije u HDZ-u. Političko tržište ima svoju potražnju, ali ima i svoju ponudu. Ako ste hrvatski glasač koji je ideološki toliko vjeran desnici, zašto biste riskirali opredjeljivanjem za neku od niza

neorganiziranih i nemuštih opcija za koje nije jasno ni hoće li prijeći prag ni hoće li ostati ujedinjeni nakon izbora?”

Orbanizam, koliko god bio glasan, zbijen je u dvije stranke, od kojih je jedna polupro-pala (Domovinski pokret, u rujnu na 3,8%), a druga nevidljiva (Suverenisti, s potporom oko 1%)

nacionalizam i europsku orijentaciju, nudi i čitav niz beneficija strateški odabranim sektorima glasačkog tijela. A o beneficijama svojim članovima i lokalnim liderima da i ne govorimo. Tko drugi na desnici uopće može ponuditi takav politički proizvod?”

Vidi li ovaj politolog nekoga na desnici tko ima potencijal za budućeg lidera?

“Ne. Ali pravo je pitanje: lidera čega? Što to hrvatskoj desnici u današnjoj Hr-

vatskoj fali? Koju to politiku HDZ vodi da bi desničare to toliko žuljalo pa da bi trebalo proći Scile i Haribde organizacije nove političke opcije i njezina održavanja na životu, svim izazovima unatoč? Zar današnja Hrvatska nije upravo oličenje onoga kako ju je definirao Franjo Tuđman i onaj ‘originalni HDZ’, na koji se svi na desnici pozivaju? Mislim da se i tu krije dio razloga zašto se Domovinski pokret raspao. Pokušali su ući u politički prostor na kojem je već pisalo ‘HDZ - zauzeto’”, pojasnio je Josip Glaurdić. ■